

UNDERSØGELSE AF POLITIETS OPKLARINGSPROCENT OG AF FORHOLDET MELLEM ANMELDT OG AFGJORT KRIMINALITET

Det har undertiden været påpeget – også fra politiets egne rækker – at den opklaringsprocent, der kan findes i eller beregnes på baggrund af oplysninger i kriminalstatistikkerne og i politiets årsberetninger, ikke giver et korrekt billede af, hvor stor en andel af de anmeldte forbrydelser der reelt kan betragtes som opklarede. Det skyldes to forhold. For det første omfatter det, der kaldes opklarede forhold, alene de forhold, der har ført til en sigtelse inden for anmeldelsesåret samt den efterfølgende januar måned, mens forhold, der først på et senere tidspunkt opklares, ikke indgår i beregningsgrundlaget. For det andet vil sigtelser, der senere viser sig at være grundløse, fører til frifindelser, henlægges på bevisets stilling eller i øvrigt ikke fører til fældende dom eller anden strafferetlig afgørelse, der forudsætter, at den sigtede er fundet skyldig, indgå i beregningen som opklaret sag. Der er altså både noget der taler for, at den opklaringsprocent, der findes i ovennævnte kilder, er for lav, og noget der taler for, at den er for høj.

Med henblik på at belyse, hvor stor en del af de anmeldte straffelovsovertrædelser der reelt kan betragtes som opklarede, er der gennemført en forløbsundersøgelse af de straffelovsovertrædelser, der i 1994 blev anmeldt til politiet. Der er undersøgt, hvor mange af disse lovovertrædelser, der inden for en 5-års periode, altså til og med 1998, har ført til en strafferetlig afgørelse samt den eventuelle afgørelses art.

Tidspunktet for afgørelsen

Tabel 1 viser, at i det omfang en straffelovsovertrædelse har ført til en sigtelse, vil den strafferetlige afgørelse i langt de fleste tilfælde blive truffet inden for anmeldelsesåret eller det efterfølgende år. Det er yderst sjældent, at der træffes afgørelser mere end 3 år efter anmeldelsen. På baggrund af oplysningerne i tabel 1 må det derfor antages, at såfremt en beregning af politiets opklaringsprocent baseres på anmeldelsesåret og det efterfølgende år, vil mere end 95% af de forhold, der kan forventes at blive rejst sigtelse i, være afgjort.

Tabel 1. Anmeldte straffelovsovertrædelser i 1994, der har ført til en sigtelse/afgørelse i årene 1994-1998.

	1994	1995	1996	1997	1998	I alt
Antal afgørelser	88982	25509	2288	516	213	117508
Andel afgørelser	75,7%	21,7%	1,9%	0,4%	0,2%	

Afgørelsens art

Tabel 2 oplyser om antallet af opklarede straffelovsanmeldelser, dvs. sager, der ender med, at sigtede findes skyldig, ligesom der i tabellen oplyses om antallet af sigtelser, der ikke har ført til, at sigtede findes skyldig, samt antallet af sager uden sigtelse.¹ Der er i de foretagne beregninger korrigeret for de registreringsmangler, undersøgelsesmaterialet afslører, idet der til i alt 3690 sigtelser ikke er knyttet en afgørelse, hvilket – på baggrund af sigtelsestids-

¹ I beregningsgrundlaget er ekskluderet 1178 sager, hvor skyldsspørgsmålet er uafklaret, eksempelvis pga. at sigtede er død inden sagens afgørelse, eller fordi sagen er forældet.

punktet – må antages at bero på en fejl. Sigtelser uden afgørelser er derfor forholdsmæssigt fordelt i de to grupper af afgørelser i tabellen.

Tabel 2. Anmeldte straffelovsovertrædelser i 1994 fordelt efter den eventuelle afgørelses art og efter forholdets placering som hoved- eller bisag.

Sigtede fundet skyldig	Hovedsager	Bisager	I alt	Kumuleret
Ubetinget frihedsstraf/kombinationsdom	8377	25315	33692	17,8%
Foranstaltningsdomme	272	1058	1330	
Betinget dom/betinget dom og bøde	6790	15937	22727	
Advarsel i retten	157	8	165	
Bøde (dom, vedtagelse el. forlæg)	26185	4335	30520	
Tiltalefrafald med vilkår	446	1046	1492	
Tiltalefrafald uden vilkår	2565	1826	4391	
<i>I alt</i>	<i>44792</i>	<i>49525</i>	<i>94317</i>	
I procent af alle anmeldelser			17,28%	
Korrektion for registreringsmangler			17,84%	
Sigtede ikke fundet skyldig				21,5%
Påtaleopgivelse (rpl. § 721, stk. 1 nr. 2)	7530	7575	15105	
Påtaleopgivelse (rpl. § 721, stk. 1 nr. 3)	148	108	256	
Sluttet i øvrigt i retten	4	1	5	
Frifundet	1048	2417	3465	
Sigtelsen grundløs (rpl. § 721, stk. 1 nr. 1)	569	30	599	
<i>I alt</i>	<i>9299</i>	<i>10131</i>	<i>19430</i>	
I procent af alle anmeldelser			3,56%	
Korrektion for registreringsmangler			3,68%	
Ingen sigtelse rejst			<i>428276</i>	100%
			78,48%	

Som det ses af tabel 2 har 17,8% af straffelovsanmeldelserne i 1994 ført til det, der kan betegnes som en fældende strafferetlig afgørelse. Derudover er der i 3,7% af sagerne rejst en sigtelse, som dog ikke har ført til, at den sigtede er fundet skyldig. Sammenlagt er der for 21,5% af de anmeldte straffelovsovertrædelser rejst en sigtelse. Til sammenligning kan nævnes, at den officielle opklaringsprocent for 1994, der som nævnt baseres på de forhold, der har ført til en sigtelse inden for anmeldelsesåret samt den efterfølgende januar måned, er på 20,7%. Det er altså efterfølgende kun knap 1% af de anmeldte straffelovsovertrædelser, der fører til en sigtelse.

Grunden til, at sagerne er opdelt efter, om det drejer sig om hoved- eller bisager, skyldes en antagelse om, at påtale i en del bisager kan være opgivet af procesøkonomiske grunde. Dvs. at anklageren kan have undladt at anvende mange ressourcer på at få dømt for forhold, der alligevel ikke ville medføre strengere straf end den, den sigtede alligevel kan forvente at blive idømt på baggrund af de allerede opklarede forhold. Påtale kan i sådanne tilfælde være opgivet efter retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 2 eller nr. 3. Såfremt en meget stor mængde sager ville falde under denne bestemmelse, kunne der være grund til at overveje, hvorvidt den opklaringsprocent, der beregnes på baggrund af antal sager, der har ført til, at sigtede findes skyldig, burde korrigeres, idet i hvert fald en vis del af de sager, der opgives efter

retsplejelovens § 721, stk. 1, nr. 2 og nr. 3, må forventes at ville kunne have ført til, at sigtede findes skyldig.

Som det ses af tabel 2, er tiltaleopgivelse efter de nævnte paragraffer anvendt for i alt 7683 bisager. Såfremt samtlige bisager, der ifølge tabel 2 er opgivet efter rpl. § 721, stk. 1, nr. 2 og 3, reelt betragtes som opklarede, ville opklaringsprocenten ændre sig fra 17,8% til 19,3%. Det er givet, at man ved denne beregning når en for høj opklaringsprocent. *Den reelle opklaringsprocent, der afspejler andelen af anmeldte straffelovsovertrædelser, som enten har ført til, at sigtede findes skyldig, eller som med stor sandsynlighed må formodes at kunne have ført til dette resultat, må antages at ligge et sted mellem de nævnte grænser, altså mellem 17,8% og 19,3%.* Den officielle opklaringsprocent for 1994 er som nævnt 20,7%, altså en smule højere end den, der er beregnet i denne undersøgelse. Nærmere bestemt er den officielle opklaringsprocent 14% højere end den nævnte nedre grænse og 7% højere end den øvre grænse.

Opklaringsprocent og kriminalitetens art

Som bekendt varierer opklaringsprocenten betydeligt med kriminalitetens art. Den generelle tendens er, at opklaringsprocenten er særlig høj for den alvorlige personfarlige kriminalitet, mens den er lav for den mindre alvorlige ejendoms kriminalitet. Dette beror dels på en prioritering af politiets arbejde, men det skyldes ikke mindst, at det som udgangspunkt er lettere at opklare kriminalitet, hvor der har været kontakt mellem offer og gerningsperson.

Som det ses af tabel 3, er der også i forhold til kriminalitetens art en betydelig variation med hensyn til, hvor stor en del af de sager, hvori der har været rejst en sigtelse, der fører til fældende dom/afgørelse. Dette afspejler sig i forholdet mellem de tal, der fremgår af kolonnen "Andel skyldige" og kolonnen "Andel skyldige + ikke skyldige".² Der er især på sædeligheds- og voldsforbrydelsesområdet forholdsvis mange sigtelser, der ikke fører til, at den sigtede findes skyldig. På sædelighedsforbrydelsesområdet er det 65% af sigtelserne, der fører til, at den sigtede findes skyldig, mens det for voldsforbrydelserne drejer sig om 72%. I det omfang, der rejses sigtelser for ejendomsforbrydelser, fører 85% af sigtelserne til, at den sigtede findes skyldig. Disse forskelle i andelen af sigtelser, der fører til fældende dom/afgørelse, kan både afspejle forskelle i andelen af sigtede, der tilstår, og forskelle i mulighederne for at bevise, at den sigtede er skyldig i en forbrydelse.

Forholdet mellem anmeldt og opklaret kriminalitet

Som det fremgår af tabel 3, er den officielle opklaringsprocent i visse tilfælde en smule højere end den opklaringsprocent, der opnås, når andelen af skyldige og ikke skyldige summeres. Endvidere ses, at tabellen også omfatter visse *færdsels- og særlovsovertrædelser*, selv om undersøgelsen her alene er baseret på anmeldte *straffelovsovertrædelser* 1994. Disse paradokser beror på, at de lovovertrædelser, der er oplyst om i første kolonne i tabel 3, og som de efterfølgende kolonner vedrører, er kategoriseret efter kriminalitetens art på afgørelsestidspunktet, mens den officielle opklaringsprocent er beregnet ud fra arten af den anmeldte kriminalitet.

² Som nævnt tidligere, bør sigtelser uden afgørelser fordeles forholdsmæssigt mellem disse to kategorier. Denne noget komplicerede manøvre er udeladt her, hvor samtlige sigtelser uden afgørelser er henregnet til kategorien "skyldige", idet langt de fleste retteligt må forventes at høre til denne kategori.

Tabel 3. Anmeldte straffelovsovertrædelser i 1994 fordelt efter kriminalitetens art og efter andelen fundet skyldige og ikke skyldige.

	I alt	Andel skyldige	Andel skyldige + ikke skyldige	Officiel opklaringsprocent
01BLODSKAM MV.	76	34,2%	77,6%	78,8%
02VOLDTÆGT MV.	456	29,2%	62,9%	60,5%
03HET.SÆD.BØRN U. 12 ÅR	175	43,4%	77,7%	78,2%
04HET.SÆD.I ØVRIGT	140	53,6%	86,4%	84,7%
05HOMO.SÆD. BØRN U. 12 ÅR	38	50,0%	81,6%	90,9%
06HOM.SÆD.FORBR. I ØVRIGT	29	82,8%	100,0%	100,0%
07BLUF.VED BEFØLING	359	38,4%	65,5%	62,1%
08BLUF.VED BLOTTERI	868	32,1%	39,6%	37,0%
09BLUF.I ØVRIGT	696	41,4%	54,0%	43,6%
10UTUGT MV.	24	37,5%	62,5%	52,0%
Sædelighedsforbrydelser	2861	37,3%	57,1%	52,9%
11VOLD O.L.MOD OFF.MYND.MV.	1151	78,8%	92,5%	90,6%
12OPLØB/FORST.AF OFF.ORDEN	2	0,0%	0,0%	0,0%
13MANDDRAB	48	89,6%	95,8%	94,9%
14FORSØG PÅ MANDDRAB	76	40,8%	84,2%	89,8%
15VOLD M.PRIVATP.FØR 1,7,1989	2	50,0%	100,0%	-
16SIMPEL VOLD	8565	54,7%	76,1%	75,7%
17ALVORLIGERE VOLD	1145	65,2%	85,0%	80,9%
18SÆRLIG ALVORLIG VOLD	113	47,8%	96,5%	94,7%
19UAGTS.MANDDR./LEG.BES.	29	72,4%	75,9%	70,8%
20ANDRE FORBR.LIV OG LEGEME	342	46,5%	69,3%	69,1%
21FORBR.DEN PERS.FRIHED	234	56,0%	82,9%	80,1%
22TRUSLER	2326	47,8%	73,5%	70,8%
Voldsforbrydelser	14033	56,2%	77,9%	76,8%
23DOKUMENTFALSK	11087	73,7%	82,4%	70,8%
24BRANDSTIFTELSE	1589	21,6%	30,4%	32,7%
25INDBR.I BANK,FORR.MV.	51792	10,5%	12,4%	11,2%
26INDBRUD I BEBOELSER	31753	10,0%	12,8%	11,8%
27INDBR.I UBEB.BEBYG.	22458	6,2%	7,0%	6,3%
28TYV.FRA BIL, BÅD MV.	44734	6,2%	7,8%	7,3%
29BUTIKSTYVERIER MV.	32684	76,8%	81,1%	84,8%
30ANDRE TYVERIER	92554	9,8%	12,4%	12,1%
31TYV/BRUGSTYV.INDR.KØRETØJ	35553	14,7%	16,9%	16,0%
32TYV/BRUGSTYV.KNALLERT	10037	9,8%	11,4%	11,1%
33TYV/BRUGSTYV.CYKEL	125264	3,1%	3,4%	3,1%
34TYV/BRUGSTYV.ANDET	2525	11,0%	12,8%	11,2%
35ULOVL.OMG.M.HITTEGODS	1688	59,4%	66,8%	60,3%
36USLÆB,BEDR.,MANDATS.	10921	67,5%	84,2%	73,5%
37AFPRESNING OG ÅGER	58	37,9%	77,6%	81,5%
38SKYLDNERSVIG	320	29,1%	62,8%	49,8%
39HÆLERI	5647	71,0%	95,7%	92,2%
40RØVERI	1906	32,6%	43,0%	44,7%
41GROV SKATTESVIG MV.	317	23,0%	34,1%	26,0%
42HÆRVÆRK	37922	12,0%	16,1%	16,0%
43UAGTSOMT HÆLERI	185	81,1%	95,1%	86,2%
44BER.FORBR.FORMUEKR.	654	69,4%	79,8%	75,7%
Ejendomsforbrydelser	521648	16,1%	18,9%	18,1%
45SALG AF NARKOTIKA	533	78,6%	93,4%	92,9%
46SMUGLING AF NARKOTIKA	263	69,6%	86,7%	85,3%
47UAGTS.MANDDR.MV.V.FRDS.UH.	332	79,8%	93,4%	92,3%
48FÆRDSSELSLOVSOVERTRÆDELSE	21			
52LOV OM EUFORISERENDE STOFFER	89			
53VÅBENLOV	8			
54SKATTE-OG AFGIFTSLOVE	20			
55 Andre straffe- ell. særlovsovertr.	5907			
I alt	545715	18,0%	21,5%	20,7%

På anmeldelsestidspunktet vil det nøjagtige gerningsindhold og hændelsesforløb ikke være fuldt belyst. Det betyder, at politiets muligheder for en præcis kategorisering af det anmeldte forhold efter kriminalitetens art kan være begrænsede. Der skal her erindres, at politiet ikke alene anvender de forholdsvis grove kriminalitetskategorier, tabel 3 oplyser om, men at der findes over 450 forskellige gerningsindholdskoder for straffelovskriminalitet. Det er derfor forventeligt, at vurderingen af, hvilken gerningsindholdskode kriminaliteten bør kategoriseres under, i visse tilfælde vil ændre sig i forløbet fra anmeldelse til sagens afgørelse. Endvidere vil mulighederne for at bevise lovovertræderens skyld kunne medføre en ændring af kriminalitetens kategorisering, idet det fx kan vise sig umuligt at bevise, at en sigtet, der er påtruffet med stjalne varer, har begået tyveri, men i stedet er det muligt at bevise, at vedkommende er skyldig i hæleri.

For i alt 8% af de straffelovsovertrædelser, hvor der er rejst en sigtelse, svarer gerningsindholdskoden på afgørelsestidspunktet ikke til gerningsindholdskoden på anmeldelsestidspunktet.

I tabel 4 er der oplyst om kriminalitetens kategorisering på anmeldelsestidspunktet (kolonne 1), kategoriseringen på afgørelsestidspunktet (kolonne 2) samt nettoresultatet af de ændringer, der har været med hensyn til gerningsindholdskoden (kolonne 3). Man kan sige, at kolonne 2 giver et billede af, hvorledes den anmeldte kriminalitet i 1994 ville være kategoriseret, såfremt vi på det tidspunkt vidste det, vi ved på afgørelsestidspunktet. Som det fremgår, er forskellene – med enkelte undtagelser – forholdsvis begrænsede.

Som sagt er der i tabel 4 tale om nettoændringer. Bagved ligger betydeligt flere ændringer, hvilket er illustreret i tabel 5, der alene viser de ændringer, der er sket på voldsområdet.³ Dette område er valgt, da der i særlig grad må forventes at ske mange ændringer her, idet vold på anmeldelsestidspunktet ikke alene skal kategoriseres efter voldens konsekvenser og grovhed, men også i nogen grad efter offerets position (tjenestemand i funktion).

Af tabel 5 ses, at især en væsentlig del af de forbrydelser, der på anmeldelsestidspunktet er kategoriseret som forsøg på manddrab, på afgørelsestidspunktet kategoriseres anderledes. Mere end halvdelen af disse sager ender med at blive afgjort som vold efter straffelovens §§ 244-246.

For så vidt angår forbrydelser, kategoriseret som simpel vold (§ 244) på anmeldelsestidspunktet, er der en del af disse, som senere viser sig at være mindre alvorlige, idet de afgøres i henhold til politivedtægten eller restaurationsloven. Der er dog også en del af sagerne, der viser sig at være mere alvorlige end først antaget, idet de på afgørelsestidspunktet kategoriseres som alvorligere vold (§ 245). For sager, der er anmeldt som alvorligere vold (§ 245), er der til gengæld en del, der ender med at blive afgjort efter § 244.

³ Tabellen omfatter alene de voldsanmeldelser, der er endt med en afgørelse.

Tabel 4. Anmeldte straffelovsovertrædelser i 1994 fordelt efter kriminalitetens art på anmeldelsestidspunktet og på afgørelsestidspunktet.

	Anmeldt kriminalitet	"Afgjort" kriminalitet	Difference (anmeldt-afgjort)
01BLODSKAM MV.	81	76	5
02VOLDTÆGT MV.	486	458	28
03HET.SÆD.BØRN U. 12 ÅR	195	176	19
04HET.SÆD.I ØVRIGT	131	141	-10
05HOMO.SÆD. BØRN U. 12 ÅR	33	38	-5
06HOM.SÆD.FORBR. I ØVRIGT	25	29	-4
07BLUF.VED BEFØLING	345	360	-15
08BLUF.VED BLOTTERI	873	871	2
09BLUF.I ØVRIGT	696	696	0
10UTUGT MV.	25	24	1
Sædelighedsforbrydelser	2890	2869	21
11VOLD O.L.MOD OFF.MYND.MV.	1121	1159	-38
12OPLØB/FORST.AF OFF.ORDEN	2	2	0
13MANDDRAB	80	57	23
14FORSØG PÅ MANDDRAB	176	82	94
15VOLD M.PRIVATP.FØR 1,7,1989		2	-2
16SIMPEL VOLD	8834	8586	248
17ALVORLIGERE VOLD	971	1150	-179
18SÆRLIG ALVORLIG VOLD	95	113	-18
19UAGTS.MANDDR./LEG.BES.	23	29	-6
20ANDRE FORBR.LIV OG LEGEME	359	343	16
21FORBR.DEN PERS.FRIHED	215	234	-19
22TRUSLER	2344	2333	11
Voldsforbrydelser	14220	14090	130
23DOKUMENTFALSK	11143	11129	14
24BRANDSTIFTELSE	1639	1615	24
25INDBR.I BANK,FORR.MV.	51992	51805	187
26INDBRUD I BEBOELSER	31881	31760	121
27INDBR.I UBEB.BEBYG.	22501	22465	36
28TYV.FRA BIL, BÅD MV.	44826	44748	78
29BUTIKSTYVERIER MV.	33044	32989	55
30ANDRE TYVERIER	92863	92622	241
31TYV/BRUGSTYV.INDR.KØRETØJ	35605	35575	30
32TYV/BRUGSTYV.KNALLERT	10152	10041	111
33TYV/BRUGSTYV.CYKEL	125418	125292	126
34TYV/BRUGSTYV.ANDET	2508	2526	-18
35ULOVL.OMG.M.HITTEGODS	1440	1692	-252
36USLÆB,BEDR.,MANDATS.	11292	11311	-19
37AFPRESNING OG ÅGER	55	58	-3
38SKYLDNERSVIG	329	321	8
39HÆLERI	5245	5677	-432
40RØVERI	2056	1922	134
41GROV SKATTESVIG MV.	337	317	20
42HÆRVÆRK	37923	37951	-28
43UAGTSOMT HÆLERI	80	188	-108
44BER.FORBR.FORMUEKR.	634	660	-26
Ejendomsforbrydelser	522963	522664	299
45SALG AF NARKOTIKA	622	534	88
46SMUGLING AF NARKOTIKA	272	267	5
47UAGTS.MANDDR.MV.V.FRDS.UH.	337	334	3
48FÆRDSSELSLOVSOVERTRÆDELSE		21	-21
52LOV OM EUFORISERENDE STOFFER		89	-89
53VÅBENLOV		8	-8
54SKATTE-OG AFGIFTSLOVE		20	-20
55Andre straffe- el. særlovsovertrædelser	5591	5999	-408
I alt	546895	546895	

I øvrigt viser tabel 5, at nogle af de sager, der er kategoriseret som voldsforbrydelser på anmeldelsestidspunktet, afgøres som andre typer af straffelovsovertrædelser, ligesom der omvendt er den del af de sager, der er anmeldt som andre typer af straffelovsovertrædelser, der ender med en afgørelse som voldsforbrydelser. Det gælder ikke mindst en del af de anmeldte røverier samt nogle forbrydelser, der er anmeldt som voldtægt.

Af de i alt 10818 anmeldte voldsforbrydelser, som tabel 5 omfatter, falder 88% af afgørelsen inden for samme kategori som anmeldelsen i tabellen – de fede tal i diagonalen.⁴ I de øvrige 12% er der sket en omkategorisering. Det skal understreges, at alle disse ændringer ikke har betydning for det kriminalitetsbillede, anmeldelsesstatistikkerne oplyser om, da denne, jf. ovenstående, alene påvirkes af nettobevegelserne, som vist i tabel 4.

Opsummering

Undersøgelsen har vist, at i forhold til de officielle opklaringstal er der omkring 10% færre af de anmeldte straffelovsovertrædelser, som kan kaldes opklarede, forstået således, at de fører til eller med stor sandsynlighed ville kunne have ført til fældende dom eller anden strafferetlig afgørelse, der forudsætter, at den sigtede er fundet skyldig. Den almindeligt kendte opklaringsprocent, der angiver andelen af anmeldte straffelovsovertrædelser, der har ført til en sigtelse inden for anmeldelsesåret samt den efterfølgende januar måned, og som i undersøgelsesåret 1994 var på 20,7%, er således beregnet til at være 1,4-2,9 procentpoint for høj.

Undersøgelsen har endvidere vist, at der især er forholdsvis mange af de sigtelser, der er rejst for sædeligheds- og voldsforbrydelser, som ikke fører til en fældende afgørelse.

Endelig har undersøgelsen vist, at der sker en del omkategoriseringer af kriminalitetens art fra lovovertrædelsens anmeldelse til dens afgørelse. Disse ændringer påvirker dog kun i begrænset grad det kriminalitetsbillede, anmeldelsesstatistikken giver.

Da der ikke tidligere er foretaget en undersøgelse af denne art, er det – med henblik på at fastslå, om de viste resultater er nogenlunde stabile år for år – vigtigt at gennemføre en eller flere tilsvarende undersøgelser på et senere tidspunkt.

Britta Kyvsgaard
22. december 1999

⁴ I virkeligheden er der overensstemmelse mellem anmeldelse og afgørelse i en mindre andel af sagerne, da kategorierne i tabel 5 er grove og derfor ikke viser samtlige bevægelser.